

Ruđer Bošković EUROPSKI GEODET GODINE

U 2011. se godini, u Hrvatskoj i u inozemstvu, na razne načine obilježavala 300. obljetnica rođenja Ruđera Josipa Boškovića: održavanjem predavanja, simpozija, izložbi, objavljivanjem prigodnih tekstova i knjiga. Hrvatski Sabor proglasio je 2011. godinu Godinom Ruđera Boškovića. Tada smo započeli rad na ovoj monografiji. Godine 2016. Ruđer Bošković proglašen je europskim geodetom godine, te u toj godini dovršavamo monografiju odajući tako počast našem velikanu.

Ideja za ovu monografiju rodila se sredinom 2010. godine. Prvi je, radni naslov monografije bio Ruđer Bošković i geodezija. Međutim, ubrzo se uvidjelo da je teško izdvojiti geodeziju iz srodnih područja kao što su astronomija, geofizika, geometrija, statistika i dr. jer je Bošković bio svestrana osoba. Iz njegovih se djela lijepo vidi prožimanje raznih znanstvenih polja. Nije se bavio matematikom radi matematike ni astronomijom radi astronomije itd. Uvijek se radilo o nekom složenom problemu kao što je, primjerice, bio Zemljin oblik i njegovo polje sile teže. Stoga je opseg monografije proširen na geoznanosti, premda ni one nisu zastupljene u cijelosti. Pokazuje se da, koliko god istraživali Boškovića i njegov rad, nikad nećemo doći do kraja. Drugim riječima, ni ovom monografijom nije iscrpljeno sve što bi se o toj temi moglo istražiti i objaviti.

Jedan je od osnovnih problema s kojim se današnji znanstvenici susreću pri istraživanju povijesti svoje struke nepoznavanje ili nedovoljno poznavanje stranih jezika. Bošković je znanstvene radove najviše pisao na latinskom i francuskom. Dakle, ako želimo Boškovića razumjeti i o njemu pisati, moramo ga najprije čitati. U protivnom se može dogoditi da prepričavamo ono što su drugi rekli, a to obično nije previše zanimljivo i često se svodi na igru pokvarenog telefona. Kako bi se to barem djelomično izbjeglo, odabrao sam izvjesna Boškovićeve djela i potrudio se pronaći prevoditelje.

Na početku ove monografije nalaze se prva dva Boškovićeve djela u kojima se bavio Zemljinim oblikom. To su *De veterum argumentis pro telluris sphaericitate dissertatio* (Rasprava o drevnim argumentima za zemljinu sferičnost) iz 1739. i *Dissertatio de telluris figura* (Rasprava o Zemljini obliku) iz 1744, a prvi put objavljena također 1739. Donosimo ih u izvornom obliku – faksimilu i u prijevodu na hrvatski i engleski jezik. Nakon toga slijede poglavlja na hrvatskom i engleskom jeziku koja obuhvaćaju sljedeća područja geoznanosti: geodeziju, geologiju, geofiziku, geografiju, astronomiju, kartografiju, konstrukciju mjernih instrumenata te matematičku obradu i analizu mjerenja.

Premda je o Boškoviću puno pisano i dobar je dio sadržaja iz ove monografije čitateljima možda već poznat, treba naglasiti da je tijekom rada na monografiji došlo do nekih novih spoznaja i novih pitanja. Tako smo, primjerice, 'ponovno otkrili' Boškovićev prijedlog za osnivanje geodetske škole napisan prije 240 godina. Boškovićev prijedlog ostao je u rukopisu na talijanskom jeziku sve do 1931. godine kad ga je objavio V. Varićak u prijepisu na talijanski jezik. Budući da je taj tekst mogao razumjeti relativno mali broj osoba, ne začuđuje činjenica što se kasnije gotovo nigdje više ne citira.

Vrlo je jasna Boškovićeve poruka koja sigurno vrijedi i danas. A to je činjenica da je praktični dio posla kojim se bave geodeti iznimno važan i da samo praktične vježbe uz teorijska predavanja mogu dati dobrog geodetskog stručnjaka. Uočimo da se početci školovanja geodeta pojavljuju krajem 18. st. Ruđer Bošković nije imao formalno geodetsko obrazovanje jer ga u doba svoje mladosti nije ni mogao imati. Međutim, budući da je bio svestrano obrazovan znanstvenik i praktičar, nije mu bilo teško učiti od drugih i na temelju toga unaprjeđivati područja kojima se bavio. Njegov je doprinos geodeziji izniman, ali još uvijek nedovoljno poznat široj javnosti, premda je pet godina svojega života posvetio geodetskim mjerenjima i njihovoj obradi te o tome objavio knjigu od više od 500 stranica.

Na kraju bih zaključio ove riječi urednika tvrdnjom da nam je Bošković ostavio vrijedno kapitalno djelo iz područja geoznanosti koje nam, bez obzira na to što je nastalo prije dva i pol stoljeća, otvara nove vidike i probleme koji čekaju rješenja.

Kao inicijator i urednik monografije, želim zahvaliti svima onima koji su pridonijeli njezinom ostvarenju. To su ponajprije autori, prevoditelji i recenzenti, a zatim institucije bez čije suradnje i pomoći ova knjiga ne bi mogla ugledati svijetlo dana: Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Državna geodetska uprava, Hrvatska komora ovlaštenih inženjera geodezije, Hrvatsko geodetsko društvo, Zaklada Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Rudarsko-geološko-naftni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Državni arhiv u Dubrovniku, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Bibliothèque nationale de France, Biblioteca Casanatense, Ministero dei beni e delle attività culturali e del turismo iz Rima i Istituto Geografico Militare iz Firenze.

prof. dr. sc. Miljenko Lapaine

RUĐER BOŠKOVIĆ I GEOZNAJNOSTI

RUĐER BOŠKOVIĆ AND THE GEOSCIENCES